

**HEDMARK OG OPPLAND
STATSADVOKATEMBETER**

BEGRENSET GJENNOMGANG AV RESTANSER

Mishandling i nære relasjoner

17. DESEMBER 2024

Innholdsfortegnelse

1	Innledning og sammendrag	3
2	Ansvarsforhold og situasjonsbeskrivelse	5
2.1	Ansvarsforhold	5
2.2	Situasjonsbeskrivelse	6
3	Utvalg og metode	8
4	Prioritering og fremdrift	9
5	Gjennomgang av sak etter 45 dager	12
6	Etterforskningsplan.....	13
7	Forsvarer.....	15
8	Etterforskning av historikk	16
9	Beskyttelsestiltak.....	18
10	Oppsummering.....	19

1 Innledning og sammendrag

Denne inspeksjonen er en oppfølging av embetets tidligere inspeksjoner av saker som gjelder mishandling i nære relasjoner. For å sette inspeksjonen i en kontekst skal det innledningsvis redegjøres kort for historikken.

Hedmark og Oppland statsadvokatembeter gjennomførte i 2023 et større fagledelsesprosjekt innrettet mot sakstypen mishandling i nære relasjoner. Det ble avholdt fagdager og gjennomført to inspeksjoner av saker, med tilhørende rapporter¹. Hovedfunnene etter inspeksjonene var:

- Saker som gjelder mishandling i nære relasjoner gis ikke nødvendig prioritet. Det er ikke tilstrekkelig rutiner som sikrer at sakene gis forrang og nødvendig oppfølging uavhengig av hvilken enhet som er tildelt etterforsknings- og påtaleansvaret.
- Henleggelse fordi det ikke er rimelig grunn til å undersøke om det foreligger straffbart forhold brukes uriktig.
- Politiet har opparbeidet seg kunnskap om bruk av etterforskningsplan, og i noen enkeltsaker ser vi at dette omsettes og brukes. Det er likevel et stort forbedringspotensial ved bruk av etterforskningsplan som styringsverktøy, særlig gjelder det aktiviteter med frist.
- Det foreligger ikke rutiner som sikrer at retten til offentlig oppnevnt forsvarer blir ivaretatt.
- Det foreligger ikke rutiner som sikrer at partenes historikk undersøkes og dokumenteres.
- Det foreligger ikke rutiner som sikrer at barnevernstjenesten underrettes om henleggelse og påtaleunntatelser.

Innlandet politidistrikt fulgte opp inspeksjonene og den 19. februar 2024 ble det gitt følgende pålegg av påtalesjef:

- Leder av påtaleavsnittene og straffesaksansvarlige i GDE må gjennomgå saker om mishandling i nære relasjoner og sikre helhetlig porteføljestyring.
- I alle saker som gjelder mishandling i nære relasjoner skal påtalefaglig (PÅL) og politifaglig (PEL) etterforskningsleder ha en gjennomgang etter 45 dager for å sikre kvalitet og fremdrift. Manglende fremdrift rapporteres til nærmeste ledere.
- PÅL må sørge for oppnevning av forsvarer.
- Saker som gjelder mishandling i nære relasjoner skal ikke henlegges med begrunnelsen "ikke rimelig grunn til å undersøke om det har skjedd noe straffbart", med mindre det foreligger helt spesielle grunner.
- PÅL må sikre underretting til barnevernet om henleggelse og påtaleunntatelser.

¹ Inspeksjon mishandling i nære relasjoner av 25. april 2023 (første delinspeksjon) og 7. november 2023 (andre delinspeksjon)

- PÅL og PEL må forvisse seg om at det blir iverksatt SARA-vurdering for etablering av evt. trygghets- og forebyggende tiltak.
- PÅL og PEL må sørge for å ha god oversikt over mistenktes/siktedes kriminalhistorikk, både avgjorte og ikke avgjorte saker.

Inspeksjonen som nå er gjennomført har vært rettet mot ikke påtaleavgjorte saker over 12 måneder som gjelder mishandling i nære relasjoner. Hovedfunnene etter gjennomgangen er:

- Politiet må sikre at saker som gjelder mishandling i nære relasjoner gis nødvendig prioritet og har tilstrekkelig fremdrift. Politiet har ikke tilstrekkelig rutiner som sikrer at sakene gis forrang og nødvendig oppfølging i distriktet som sådan.
- Påtalesjefs beslutning om saksgjennomgang etter 45 dager i saker som gjelder mishandling i nære relasjoner må etterleves. Politiet må ha interne rutiner som sikrer at dette gjøres.
- Politiet oppnevner forsvarer for siktede i saker som gjelder mishandling i nære relasjoner. Det er i tidligere tilsyn påpekt som et avvik, og viser en positiv endring.
- Politiet bruker etterforskningsplan i saker som gjelder mishandling i nære relasjoner og har opparbeidet seg kunnskap om bruk av slik plan. Det ligger imidlertid fortsatt et stort uforløst potensial i utnyttelsen av etterforskningsplan som aktivt styringsverktøy.
- Politiet må sikre rutiner for at partenes historikk kartlegges i saker som gjelder mishandling i nære relasjoner.
- Politiet må se nærmere på brudd på besøksforbud som ikke er påtaleavgjort, og ved behov følge opp disse umiddelbart.

2 Ansvarsforhold og situasjonsbeskrivelse

2.1 Ansvarsforhold

Et sentralt funn i tidligere inspeksjoner er at politidistriktet ikke har tilstrekkelig rutiner som sikrer at sakene gis tilstrekkelig prioritet uavhengig av hvilken enhet som er tildelt ansvaret i politidistriktet. For at funnene i nåværende inspeksjon skal forstås, er det nødvendig å gi en kort oversikt over hvordan Innlandet politidistrikt er organisert.

Innlandet politidistrikt består av tre geografiske driftsenheter (GDE) med underliggende tjenesteenheter og tjenestesteder.

De geografiske driftsenhetene er:

- GDE Øst – tjenesteenhetene Elverum, Kongsvinger og Nord Østerdal
- GDE Vest – tjenesteenhetene Gjøvik, Hadeland og Valdres
- GDE Midt – tjenesteenhetene Hamar, Ringsaker, Lillehammer, Midt-Gudbrandsdal og Nord-Gudbrandsdal.

Hver GDE har en straffesaksansvarlig, som også er straffesaksansvarlig ved sin tjenesteenhet i hhv. Hamar, Gjøvik og Elverum. Som straffesaksansvarlig på GDE-nivå, har disse det operasjonelle ansvaret for etterforskning i hele GDE-en. Ved de øvrige tjenesteenhetene ledes straffesaksseksjonene av en lokal straffesaksansvarlig.

Påtaleseksjonen i Felles enhet for påtale (FEP) består av tre avsnitt:

- Øst – Elverum og Kongsvinger
- Vest – Gjøvik og Lillehammer
- Midt – Hamar

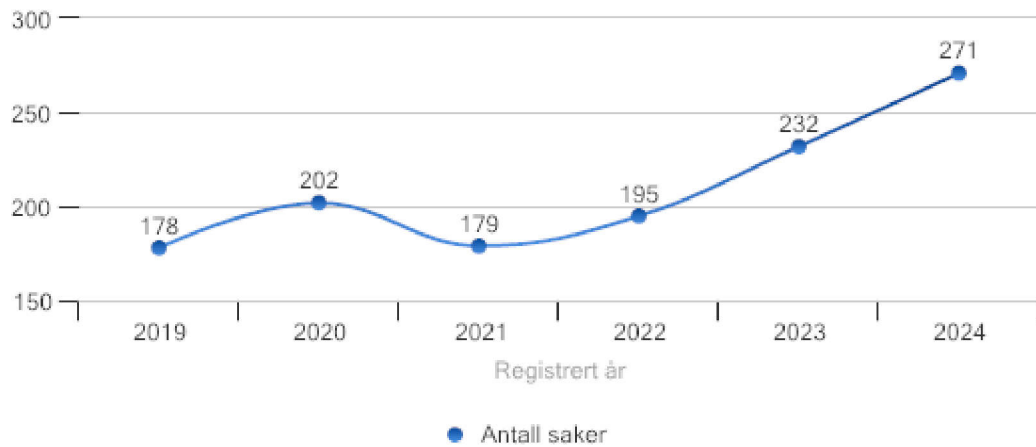
Hvert påtaleavsnitt ledes av en avsnittsleder.

Straffebestemmelsen som rammer mishandling i nære relasjoner er straffeloven § 282. Av riksadvokatens mål og prioriteringer heter det at "[a]lle overtredelser av straffeloven § 282 er prioritert". Dette betyr at det i utgangspunktet ikke er rom for å nedprioritere sakstypen. Det skal gis forrang ved knapphet på ressursen uavhengig av hvilken enhet som er tildelt etterforsknings- og påtaleansvaret. Det overordnede ansvaret for å sørge for ressursallokering slik at de prioriterte sakene gis forrang og nødvendig oppfølging, er tillagt politimesteren.

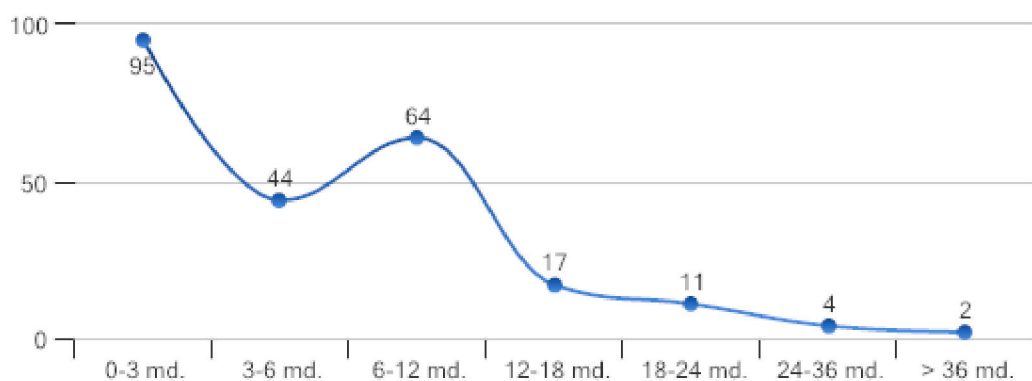
Dette betyr at det er politidistriktet som har det overordnede ansvaret for de prioriterte sakene, ikke den enkelte tjenesteenhet eller påtaleseksjon som geografisk trekker saken.

2.2 Situasjonsbeskrivelse

Antall anmeldelser av mishandling i nære relasjoner har de siste årene vært i økning. Illustrasjonen under viser årlig økning av sakstypen i politidistriktet.

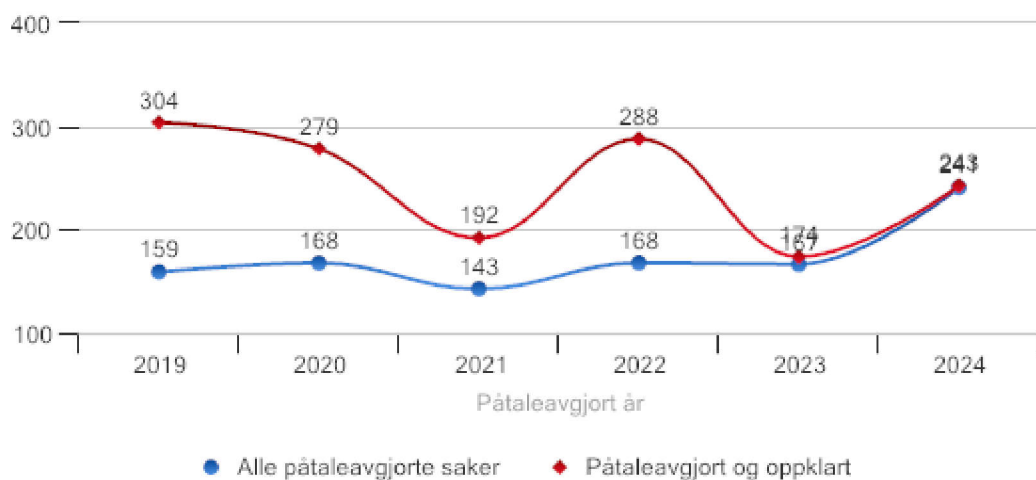

Restansesituasjonen i Innlandet politidistrikt hva gjelder mishandling i nære relasjoner er per 4.12.2024 slik:

Den totale restansen er 142 saker, og ikke påtaleavgjorte saker over 12 måneder er 34 saker (tall hentet fra PSV).

Gjennomsnittlig saksbehandlingstid er økende i forhold til fjoråret:

Situasjonsbildet kan oppsummeres med at antall saker innenfor sakstypen øker og Innlandet politidistrikt har en betydelig restanseportefølje. Dette bildet suppleres av at saksbehandlingstiden øker. Når situasjonsbildet sammenholdes med at politidistriktet ikke har tilstrekkelig rutiner som sikrer prioritet, gir det grunn til bekymring og grunnlag for oppfølging gjennom statsadvokatens fagledelse.

3 Utvalg og metode

Denne inspeksjonen er en gjennomgang av ikke påtaleavgjorte saker over 12 måneder som gjelder mishandling i nære relasjoner og et mindre utvalg ikke påtaleavgjorte mellom 70 og 90 dager som omhandler samme sakstype.

Sistnevnte saker er sett på utlukkende for å følge opp politiets selvpålagte frist om saksgjennomgang etter 45 dager av PEL og PÅL for å sikre kvalitet og fremdrift, og eventuell rapportering til nærmeste leder. Det ble valgt ut 2 saker fra hver GDE. Fra GDE midt ble det sett på 3 saker fordi det i en av sakene ikke hadde skjedd noe annet enn mottak av anmeldelse.

Det er gjennomgått 25 sakskompleks som gjelder mishandling i nære relasjoner og som er over 12 måneder.

Inspeksjonen er lagt opp som en begrenset gjennomgang hvor det er sett på følgende:

- Prioritering og fremdrift
- Kvaliteten på etterforskningsplan, herunder:
 - bruken av aktiviteter,
 - hypoteser,
 - loggføring.
- Oppnevning av forsvarer i avhør av mistenkte/siktede
- Hvorvidt partenes historikk er etterforsket
- Anvendelse av beskyttelsestiltak

Med begrenset gjennomgang menes at det ikke er tale om en fullstendig kvalitetsundersøkelse. Det er således ikke sett på kvaliteten i den enkelte etterforskningskritt som er gjennomført.

4 Prioritering og fremdrift

I de fleste sakene er det god fremdrift i den innledende fasen av saken. Unntakene er sakene som settes på vent som følge av manglende kapasitet ved etterforskningsenheten umiddelbart eller kort tid etter mottak av anmeldelse.

I sakene som etterforskes føres det etterforskningsplan og det opprettes aktiviteter. Etter den innledende fasen svekkes fremdriften betydelig, og vi ser at det gjerne skjer etter at TA er gjennomført eller siktede løslates fra varetekt. Ofte ser vi at det er kommunikasjon mellom PEL og PÅL, eller at det føres logg over gjøremål selv om saken blir liggende. Loggføringer er ikke ensbetydende med at det er fremdrift i saken eller at det blir fremdrift i saken.

Manglende kapasitet er nedtegnet i loggen i Indicia i en del av sakene vi har sett på. Vi finner flere eksempler på at manglende kapasitet skyldes at det var flere drapssaker under etterforskning i årsskiftet 2023/2024 og fremover. Der dette er tilfelle, kommer det klart og tydelig frem av loggføringene. Det er imidlertid vanskelig å lese ut når kapasitetsutfordringen bedres, og det igjen kan settes ressurser på sakene. Vi har imidlertid gode eksempler på at vurderingen av kapasitet følges opp over tid og loggføres i Indicia. Til eksempel kan det vises til sak nr. 16184129:

Saken er anmeldt 23.2.2024, og første loggføring hvor kapasitet og ressursituasjonen er tema er 13.3.2024. Deretter ser vi en tydelig prioritering den 8.4.2024; etterforsker skal gå gjennom saken dersom det er kapasitet etter at gjøremål i drapssaker er håndtert. Det skrives logger både i juni og november 2024 som redegjør for fremdrift. I slutten av november 2024 er det loggført hvorfor saken ikke er ferdig etterforsket, med henvisning til konkrete saker som er prioritert foran.

Vi finner også gode eksempler på at nærmeste leder orienteres. Til eksempel vises det til sak nr. 16201589:

Saken er anmeldt 13.9.2023, og den innledende fasen viser at PÅL kommer sent inn i saken og det tar tid før den settes ut på etterforsker. Den 25.4.2024 løftes kapasitetsutfordring med saken til seksjonsleder på etterforskning og påtaleleder i GDE Øst.

I november 2024 er det en loggføring som redegjør for manglende kapasitet og at det er sendt bekymring/varsel til seksjonsleder og politiinspektør i april (som nevnt i forrige avsnitt) og september. Dette viser at kapasitetsutfordringen løftes oppover i systemet. Vi finner imidlertid ingen notoritet knyttet til hva som skjer videre etter at varslingen har skjedd.

Et gjennomgående og viktig funn er at det er manglende notoritet om at saken løftes oppover i organisasjonen fra den enkelte tjenesteenhet. Et overordnet mål er at sikre at politidistriktet som sådan prioriterer de rette sakene. Dette ansvaret påhviler politimesteren hvilket går tydelig frem av riksadvokatens "Mål og prioriteringer for straffesaksbehandlingen":

"Det tilligger politimesteren å sørge for en ressursallokering som sikrer at de prioriterte sakene gis forrang og nødvendig oppfølging."

Hva som skjer etter at det er varslet oppover i organisasjonen er det lite/ingen informasjon om i sakene eller etterforskningsplanene. Dette gjør at det er vanskelig å etterprøve hvilken prioritering som skjer på et høyere plan i organisasjonen. Statsadvokaten er kjent med at det gjøres prioriteringer, hvilket vi også ser i enkeltsaker ved at det settes på ny PEL/PÅL. Mangelen på notoritet gjør at vi ikke kan se om og i tilfelle hvilken prioritering som er gjort på ledernivå. Hvorvidt det er totalkapasiteten i distriktet som gjør at saker blir liggende, lar seg derfor heller etterprøve.

Nåværende gjennomgang gir derfor samme resultatet som ved forrige inspeksjon og det hitsettes:

"Samlet sett etterlater gjennomgangen et klart inntrykk av at politidistriktet mangler tilstrekkelige rutiner og system som sikrer enhetlig prioritering og ressursallokering i tråd med riksadvokatens sentrale føringer. Saker med mishandling i nære relasjoner er sentralt prioriterte, og skal gis nødvendig oppfølging og forrang ved knapphet på ressurser."

Dette er et alvorlig funn, som også er påpekt av statsadvokaten gjentatte ganger tidligere, og må nå følges opp av politimesteren.

Sakstypen som er gjennomgått og inntrykket av den enkelte sak tilsier at de kunne vært påtaleavgjort innen 12 måneder dersom politiet hadde hatt kapasitet. Med dette mener vi at sakene etter sin art eller omfang ikke tilsier at det tar over ett år å gjennomføre de nødvendige etterforskningskritt og påtaleavgjøre saken, sett bort fra manglende kapasitet.

Et eksempel på dette er sak 16029256:

Saken gjelder mor og stefars mishandling av tre barn. Saken ble anmeldt 21. mars 2023. Det ble gjennomført mye god etterforskning initialt i saken. Mor ble pågrepet og avhørt. Det ble videre gjennomført flere tilrettelagte avhør av de fornærmede samt flere vitneavhør i april og mai 2023. Fra sommeren 2023 dalte imidlertid aktiviteten i saken.

Fra midten av august 2023 frem til dags dato har etterforskningen bestått i opprettelse av to saker om brudd på besøksforbud, innhenting av barnevernsdokumenter og journaler fra krisesenter, samt gjennomføring av ett telefonavhør. Det fremgår av loggen i Indicia at målsetningen nå er at saken skal ferdigstilles før jul i år.

Det er vanskelig å se at denne saken ikke kunne ha vært ferdigstilt på et langt tidligere tidspunkt dersom den var prioritert og det var tilstrekkelig kapasitet. Flere av de aktuelle etterforskningskrittene ble besluttet allerede 23. mai 2023, jfr. logg i Indicia. Det ble

da besluttet bl.a. at det skulle innhentes oppdaterte barneverndokumenter samt at siktedes søster skulle avhøres. Det blir først sendt anmodning om barneverndokumenter i februar 2024 og det aktuelle vitneavhøret blir tatt så sent som i november 2024.

Et annet eksempel er sak 16033264:

Saken ble anmeldt 26. mai 2023, og gjelder en manns mishandling av ektefelle og datter. Siktede var innledningsvis varetektsfengslet, og det blir i varetektsperioden gjennomført avhør av parets tre barn. I perioden etter løslatelse ble det gjennomført noen etterforskningskritt, ved bl.a. supplerende avhør av ett barn, og også senere av de to fornærmede.

I perioden fra oktober 2023 til september 2024, er det imidlertid svak fremdrift. I underkant av ett år blir det gjennomført ett siktetavhør, samt innhentet legejournaler på partene. Siktede inngir noe materiale som blir lagt inn i saken. Det blir videre tatt et mistenktavhør av ektefellen, idet hun også mistenkes for vold mot barna. Saken blir så sendt ferdig etterforsket 10. september 2024.

Det er også her vanskelig å se at ikke denne etterforskningen kunne vært ferdigstilt lang tidligere, dersom saken hadde hatt prioritet og det var tilstrekkelig kapasitet. Det kan her vises til at det fremkommer av loggen i Indicia at det ble besluttet 22. januar 2024 at ektefellen skulle avhøres som mistenkt i egen sak. Avhøret som aktualiserte at mor skulle avhøres som mistenkt er imidlertid gjennomført i september 2023. Avhøret blir så gjennomført i april 2024.

Resultatet av inspeksjonen gir ikke noe entydig svar på om årsakene til om sakene som blir eldre enn 12 måneder skyldes manglende kapasitet i distriktet som sådan eller manglende prioritering og ressursallokering. Med sistnevnte menes at andre mindre prioriterte saker etterforskes og påtaleavgjøres i stedet for mishandlingssakene.

Prioritering og ressursallokering må være et fokusområde for politiet fremover. Det må også sikres notoritet oppover i systemet, slik at det er mulig å ettergå prioriteringer utover hva som skjer på det enkelte tjenestested.

5 Gjennomgang av sak etter 45 dager

For å inspisere hvorvidt PEL og PÅL gjennomgår saker som gjelder mishandling i nære relasjoner etter 45 dager for å sikre kvalitet og fremdrift har vi valgt ut 2 saker ved hver driftsenhet, liggende på etterforskning, som er mellom 70 og 90 dager gamle.

I GDE midt ble det sett på 3 saker fordi en av sakene viste fullstendig inaktivitet.

Saksnumrene som er gjennomgått er:

- 16550114 (Midt)
- 16555290 (Midt)
- 16557489 (Midt)
- 16555108 (Vest)
- 16557418 (Vest)
- 16551497 (Øst)
- 16555974 (Øst)

I sakene på driftsenhet midt er det ingen møtepunkt etter 45 dager. Politiet kan merke seg at det i sak 16555290 kan synes som saken har blitt liggende helt inaktiv siden anmeldelsestidspunktet. Hadde PEL og PÅL hatt et møte etter 45 dager hadde dette blitt avdekket.

I driftsenhet vest er det ikke noe møtepunkt etter 45 dager i sak 16555108. I sak 16557418 finner vi heller ikke et konkret møte mellom PEL og PÅL, men saken synes å ha god fremdrift. I sistnevnte sak har det skjedd bytte av påtaleansvarlig og det ser ut som det har vært dialog mellom etterforskning og påtale. Det vurderes derfor ikke å være en mangel at det ikke er et møte mellom PEL og PÅL i denne saken.

I begge sakene i driftsenhet øst er det avholdt møter mellom PEL og PÅL som tiltenkt. I sak 16551497 er det konkret angitt møtepunkt for å vurdere fremdrift. I sak 16555974 er det løpende kontakt mellom PEL og PÅL.

Undersøkelsen er begrenset, men gir tilstrekkelig informasjon for å konkludere med at tiltaket må skjerpes inn. En vurdering av fremdrift og kvalitet etter 45 dager er etter vårt syn et formålstjenlig tiltak for sikre at sakene blir behandlet i tråd med sentrale føringer.

6 Etterforskningsplan

Over år har det vært fokus på etterforskningsplan i statsadvokatens inspeksjoner, både av saker som gjelder mishandling i nære relasjoner og voldtekt. Inspeksjonen viser at politiet i de fleste tilfeller oppretter etterforskningsplan i Indicia i saker som gjelder mishandling i nære relasjoner. I det store flertall av saker skjer opprettelsen når saken anmeldes, eller kort tid etter.

En noe bekymringsfull utvikling ser vi i saker som er mellom 70 og 90 dager, hvor vi finner flere tilfeller hvor det ikke er opprettet plan. Det synes som dette gjelder i mindre alvorlige saker som det ikke er rom for å prioritere. Nettopp av den grunn er det viktig å opprette etterforskningsplan også i disse sakene. Det vil kunne bidra til å sikre at prioriteten blir vurdert fortløpende. I motsatt fall er det en risiko for at saken bli liggende. Et eksempel på dette er sak nr. 16555290, hvor det ikke er besluttet å opprette etterforskningsplan.

Vi finner at politiet i de fleste saker skriver hypoteser. Det ligger imidlertid et stort potensial i å tilpasse hypotesene til den konkrete saken. Mange av hypotesene fremstår som generiske i den forstand at de ikke knyttes opp mot faktum i saken. Ved å ikke gjøre dette mistenker vi at hypotesene nedtegnes i planen, men at de ikke brukes i etterforskningen som tiltenkt.

Et funn som bekymrer er at det i mange saker er få eller ingen hypoteser som utfordrer uskyldspresumsjonen. Dette er sentralt når det besluttes hvilke hypoteser som skal etterforskes og inntas i etterforskningsplanen. Manglende uskyldshypoteser kan medvirke eller føre til at etterforskningen ikke evner å vurdere saken fra ulike innfallsvinkler og mulige forklaringer. Dette er formulert slik i riksadvokatens kvalitetsrundskriv fra 2018:

"Arbeidet skal ikke låses i én hypotese og rettes mot å få denne bekreftet uten blikk for andre forklaringer. Det må tvert imot letes aktivt etter holdepunkter i faktum som kan peke mot alternative og konkurrerende forklaringer."

Politiet bruker aktiviteter i Indicia. Det er tidligere påpekt i statsadvokatens inspeksjonsrapporter at aktiviteter settes ut når etterforskningsplanen opprettes, men at bruken deretter avtar. Vi ser en bedring i bruken av aktiviteter etter initialfasen. Her er det imidlertid et stort forbedringspotensial, særlig etter hvert som etterforskningen går fremover.

Loggfunksjonen i Indicia brukes aktivt, men det er individuelle forskjeller. Samlet inntrykk er at loggføring gjøres og det er god oversikt over beslutninger som treffes i saken. Inspeksjonen er ikke innrettet på en slik måte at vi har oversikt over om loggen viser et fullstendig bilde over beslutningen som er tatt og hendelser i saken.

Vi ser at politiet i mange av sakene fører opp bevistema på prosjektets forside. Vårt inntrykk er at bevistema i mange saker ikke knyttes opp mot den konkrete saken, men er mer generisk i sin utforming. Dette kan tyde på at det er brukt maler for å fastslå bevistemaene. Bevistema som bygger på sakens faktum og hypoteser som utfordrer saken fra flere ulike hold er viktig for at etterforskningen skal være effektiv og målrettet.

Vårt generelle inntrykk er at potensialet i etterforskningsplanen benyttes bedre i dag, enn ved tidligere inspeksjoner og at politiet klarer å nyttiggjøre seg av planen. Sentrale deler av planen er med, det brukes aktiviteter og det skrives logg. I flertallet av sakene ser vi at det er korte, gode og presise beskrivelser av hva saken gjelder på prosjektets forside i Indicia. Det viser at man har gjort seg opp en mening av hva saken omhandler ved inntak. Dersom det kommer nye ressurser inn på etterforskning eller påtale, vil det være raskt og greit å få innsikt i hva saken gjelder. I noen tilfeller ser vi også at etterforskningsskritt brytes ned, hvilket er meget effektivt.

På overordnet nivå viser inspeksjonen at kunnskap om bruk av etterforskningsplan har festet seg i organisasjonen. Det er imidlertid ennå et stort uforløst potensial å hente ut av å bruke planen målrettet mot faktum i saken og potensialet som ligger i planen. Sett fra dette perspektivet er politiet bare i startfasen når det gjelder bruk av planen som et aktivt styringsverktøy i etterforskingen.

7 Forsvarer

I inspeksjon av 7. november 2023 ble det redegjort for følgende hva gjelder oppnevning av forsvarer:

"I saker om mishandling i nære relasjoner vil mistenkte i de fleste tilfeller ha krav på offentlig oppnevnt forsvarer etter straffeprosessloven § 100 annet ledd. Rettigheten gjelder uavhengig av om vedkommende har formell status som siktet eller ei. Det kreves ikke at saken er mer komplisert enn andre saker av samme karakter for at mistenkte skal ha rett til forsvarer på det offentliges bekostning på etterforskningsstadiet. Det nærmeste Høyesterett har kommet en konkretisering av hva som utgjør den avgjørende terskel med hensyn til sakens alvor, er formulert som et spørsmål om det foreligger en realistisk mulighet for at mistenkte vil bli dømt til ubetinget fengsel i én til to måneder eller mer.

Før det foretas politiavhør må mistenkte gjøres kjent med sin rett til offentlig oppnevnt forsvarer som kan bistå ham i avhøret. I dette ligger det at mistenkte må få tydelig beskjed om at politi og påtalemyndighet er pliktig til å sørge for oppnevning av forsvarer – dersom han eller hun ønsker det – og at det offentlige vil dekke kostnadene knyttet til oppnevningen."

Undersøkelsen den gang viste at "retten til oppnevnt forsvarer ble ivaretatt i kun 3 av de 20 sakene hvor rettigheten ble aktualisert".

Politiet synes å ha tatt tak i manglende oppnevning av forsvarer etter påpekning i nevnte rapport. Vårt inntrykk er at det er bevissthet rundt oppnevning og at dette gjøres i de aller fleste tilfeller. Ennå finner vi enkeltstående avhør hvor dette ikke gjøres, og som eksempel kan det vises til sak nr. 16358565:

Saken er kodet som mishandling i nære relasjoner og siktede blir avhørt den 23.2.2024 i en av politiets tjenestebiler. Det fremgår ikke av avhørrapporten om siktede er gitt informasjon om at han har rett til forsvarer dekket av det offentlige eller han har gitt avkall på forsvarer. Forsvarer er i alle fall ikke til stede.

Selv om vi finner enkelte tilfeller hvor det ikke er oppnevnt forsvarer, viser gjennomgangen nå en markant bedring når det kommer til oppnevning av forsvarer. Dette er en grunnleggende kvalitetsmarkør og politiet må sikre seg at siktede gis denne rettigheten. Et eventuelt avkall må nedtegnes på egnet sted (notoritet).

I avhørsmalen politiet bruker skilles det ikke mellom tilfellene hvor siktede har rett til å la seg bistå av forsvarer og der siktede har rett til oppnevnt forsvarer på det offentliges bekostning. Det gjør at det til tider er vanskelig å lese ut av saken hvilken informasjon siktede er gitt. Dette bør politiet se nærmere på og malene må være tilpasset den informasjonen siktede faktisk gis.

8 Etterforskning av historikk

I pålegget fra påtalesjef fra 19. februar 2024 er det bestemt at PEL og PÅL må sørge for å ha god oversikt over mistenkte/siktedes kriminalhistorikk, både avgjorte saker og ikke avgjorte saker. Pålegget er treffende, nødvendig og i tråd med nasjonale føringer.

Fornærmedes historikk må også undersøkes. Dette fremgår i klartekst av riksadvokatens rundskriv nr. 2/2023 om vold i nære relasjoner. Fra punkt 4.9 hitsettes:

"Historikken til både fornærmede og mistenkte må undersøkes (loggføringer i politiets operasjonslogg og tidligere registrerte saker). Har fornærmede eller mistenkte tidligere vært kontakt med politiet om vold, trusler eller andre krenkelser? Relevante opplysninger for det anmeldte forholdet må dokumenteres, herunder må det vurderes å vedlegge kopi av eldre saker."

I statsadvokatens rapport fra november 2023 ble dette presisert:

"Opplysninger om historikk er regelmessig relevant i saker om mishandling i nære relasjoner både når det skal vurderes om etterforskning skal iverksettes, så vel som ved avgjørelsen av tiltalespørsmålet. Fraværet av slik informasjon i sakens dokumenter gir grunn til bekymring med hensyn til om den aktuelle type saker behandles med den nødvendige kvalitet."

Inspeksjonen viser at etterforskning av historikk er mangelfull i de fleste av sakene. Bare i et fåtall av sakene finner vi at det er utarbeidet rapporter som gjennomgår historikk, og der det er innhentet dokumentasjon begrenser dette seg som regel til mistenkte/siktedes straffe- og bøtehistorikk. Dette er ikke tilstrekkelig for å møte kravene som er redegjort for over.

Vi finner som nevnt enkeltsaker hvor det er utarbeidet rapporter som gjennomgår partenes historikk. I sak nr. 16265859 er det utarbeidet det som er omtalt som "registersøk" for både mistenkte og fornærmede. Dokumentene inneholder blant annet:

- Personalia, herunder historikk fra folkeregisteret
- Arbeidsgiver
- Førerkort og kjøretøy
- Våpen
- Gjennomgang av politiets oppdragslogg (PO)
- Gjennomgang av politiets straffesakssystem (BL)

Dette er fulgt ut i tråd med føringene som nevnt. Både under etterforskningen, påtalebehandlingen og under en eventuell irettføring er dette viktig informasjon.

I saken som nevnt over er registersøkene gjort ett år etter at forholdet ble anmeldt. Et registersøk som er gjort i denne saken bør gjøres kort tid etter anmeldelsen. Da vil informasjonen kunne brukes i alle sakens faser. Registersøket er i den innledende fasen av saken særlig viktig for vurderingen av beskyttelsestiltak.

Vi mener at gjennomgang av partenes historikk bør gjøres i alle saker som gjelder vold i nære relasjoner. Etterforskningsskrittet må prioriteres etter mottak av anmeldelse. Politiet må nå innføre rutiner som sikrer at mistenkte/siktedes og fornærmedes historikk kartlegges i saker som gjelder mishandling i nære relasjoner.

9 Beskyttelsestiltak

Inspeksjonen viser at det benyttes beskyttelsestiltak i form av varetektsfengsling, besøksforbud og voldsalarm. Inspeksjonen er ikke innrettet på en slik måte at den avdekker om det er saker hvor det skulle ha vært anvendt beskyttelsestiltak, men det ikke er gjort.

Gjennomgangen viser dog at det i liten grad er notoritet rundt de vurderinger som er gjort i forbindelse med vurdering av beskyttelsestiltak, og særlig gjelder dette der det *ikke* er besluttet beskyttelsestiltak.

Riksadvokaten har i rundskrivet om mishandling i nær relasjon fra 2023 (rundskriv nr. 2/2023) understreket viktigheten av at behovet for beskyttelsestiltak fortløpende vurderes i saker om mishandling i nær relasjon, for å forhindre videre alvorlig vold og drap. Behovet for beskyttelsestiltak skal vurderes ovenfor fornærmede, barn og andre nærstående. Dette betyr at vurderingen ikke kun skal være knyttet til den eller de som formelt har status som fornærmet. Riksadvokaten trekker frem at norske myndigheter gjennom internasjonale avtaler er forpliktet til å beskytte befolkningen mot vold og overgrep. Notoritet rundt vurderingene om anvendelse av beskyttelsestiltak skal sikres.

Den manglende notoriteten rundt vurdering av anvendelse av beskyttelsestiltak etterlater en tvil om hvorvidt dette aspektet vurderes i alle saker på det tidspunktet sakene kommer inn til politiet, samt også hvorvidt dette fortløpende vurderes under etterforskningen, for eksempel etter gjennomført tilrettelagt avhør eller løslatelse fra fengsling. Den manglende notoriteten gjør også at det ikke vil være mulig å senere ettergå kvaliteten av vurderinger som er gjort.

Politiet må innføre rutiner som sikrer at beskyttelsestiltak vurderes i alle saker om vold i nær relasjon på det tidspunktet saken kommer inn til politiet, samt også fortløpende senere i etterforskningen. Rutinen må sikre at det er notoritet rundt de vurderinger som er gjøres.

I flere saker ligger det besøksforbud som ikke er skilt ut i egen sak. Vi finner grunn til å minne om riksadvokatens føringer i familievoldrundskrivet:

"Brudd på besøksforbud skal følges opp med en rask og adekvat reaksjon. Påtalemyndigheten må vurdere separat pådømmelse av brudd på besøksforbud uten å avvente hovedforhandling i volds- eller mishandlingssaken."

Gjennomgangen viser at det er grunn til å følge opp beskyttelsestiltak i fremtidig fagledelse.

Parallelt med inspeksjonen har det vært avholdt et møte mellom statsadvokatembete og politidistriktets ledelse (nivå 2 møte). Politiet opplyser her at det ligger 40 brudd på besøksforbud som ikke er påtaleavgjort i politiets straffesaksportefølje. Politiet må se nærmere på hva som er årsaken til at bruddene ikke er avgjort, og ved behov følge opp disse umiddelbart.

10 Oppsummering

Inspeksjonen viser at politiet følger opp mange av de avvikene som ble påvist i inspeksjonene fra 2023 og påleggene som ble gitt av påtalesjef i 2024.

Funnet fra november 2023 hvor det er beskrevet at "[d]er etterforskningsplanen brukes som tiltent har den god effekt, planen bidrar til "å oppnå et riktig resultat med riktig ressurs- og tidsbruk", samsvarer med det vi ser nå.

Politidistriktets store utfordring når det kommer til saker som gjelder vold i nære relasjoner er kapasitet og prioritering. Vi ser at det er mangel på kapasitet og at dette nedtegnes av PEL og PÅL i etterforskningsplanene. Hvordan politidistriktet håndterer den manglende kapasiteten er det lite notoritet om i den enkelte sak. Det er også uklart om det skjer en ressursallokering i distriktet som sådan. Mangel på informasjon om ressursallokering i de sakene som blir liggende, tilsier at politiet ikke har gode nok systemer for dette. At mange saker ligger på etterforskning etter 12 måneder underbygger påstanden.

Innlandet politidistrikt har per i dag 142 saker som gjelder mishandling i nære relasjoner. Politidistriktet må organisere seg på en slik måte at prioritering av sakstypen muliggjøres, og dette er politimesterens ansvar.

Våre hovedfunn og anmerkninger kan oppsummeres slik:

- Politiet må sikre at saker som gjelder mishandling i nære relasjoner gis nødvendig prioritet og har tilstrekkelig fremdrift. Politiet har ikke tilstrekkelig rutiner som sikrer at sakene gis forrang og nødvendig oppfølging i distriktet som sådan.
- Påtalesjefs beslutning om saksgjennomgang etter 45 dager i saker som gjelder mishandling i nære relasjoner må etterleves. Politiet må ha interne rutiner som sikrer at dette gjøres.
- Politiet oppnevner forsvarer for siktede i saker som gjelder mishandling i nære relasjoner. Det er i tidligere tilsyn påpekt som et avvik, og viser en positiv endring.
- Politiet bruker etterforskningsplan i saker som gjelder mishandling i nære relasjoner og har opparbeidet seg kunnskap om bruk av slik plan. Det ligger imidlertid fortsatt et stort uforløst potensial i utnyttelsen av etterforskningsplan som aktivt styringsverktøy.
- Politiet må sikre rutiner for at partenes historikk kartlegges i saker som gjelder mishandling i nære relasjoner.
- Politiet må se nærmere på brudd på besøksforbud som ikke er påtaleavgjort, og ved behov følge opp disse umiddelbart.

Politidistriktet bes om å gjennomgå rapporten og fremme innspill til tiltak for å avhjelpe de påviste avvik. Fristen settes til 15. februar 2025.

På bakgrunn av innspillene skal politidistriktet – i samarbeid med statsadvokatembetet – utarbeide en nærmere plan for å avhjelpe avvikene.

Hamar, 17. desember 2024

Iris Øsp Lydsdottir Storås
førstestatsadvokat

Magnus Schartum-Hansen
statsadvokat

Hanne Garberg
kst. statsadvokat

Linda Marie Robbestad
kst. statsadvokat